

สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2516 ถึง 2532

ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน

ในระดับประถมศึกษา

นางสาวกาญจนา บุญส่ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประถมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2534

ISBN 974-579-222-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017847

11๗๑๕๗๒๑๑

THE IMPACT OF THAI POLITICAL SITUATIONS DURING B.E. 2516
TO B.E. 2532 ON THE EDUCATIONAL POLICY AND CURRICULUM
AND INSTRUCTION AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL

Miss Ganchana Boonsong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Education

Department of Elementary Education

Chulalongkorn University

1991

ISBN 974-579-222-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สถานการณ์ทางการ เมืองในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช
2516 ถึง 2532 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตร
และการ เรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

โดย

นางสาวกาญจนา บุญส่ง

ภาควิชา

ประถมศึกษา

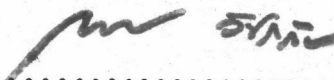
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว

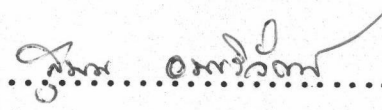
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

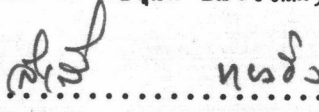
ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุญนาค

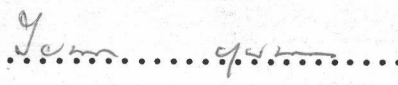
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรราชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์สุนน อมรวิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุญนาค)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จума สุตคนธมาน)

กาญจนา บุญส่ง : สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2516 ถึง 2532 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา (THE IMPACT OF THAI POLITICAL SITUATIONS DURING B.E.2516 TO B.E. 2532 ON THE EDUCATIONAL POLICY AND CURRICULUM AND INSTRUCTION AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สำลี ทองธิว และ อ.ที่ปรึกษาร่วม : ศ.ดร.ปิยนถ บุนนาค, 411 หน้า. ISBN 974-579-222-5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาและสรุปลักษณะของสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2516 ถึง 2532 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด แนวลึก สัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทและ/หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมือง และ/หรือการศึกษาในระดับประถมศึกษา ในช่วงปีพุทธศักราช 2516 ถึง 2532

ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2516 ถึง 2532 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา คือ สถานการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 โดยสถานการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 ส่งผลให้บรรยากาศทางการเมือง เป็นแบบ เสรีนิยม ซึ่งมีส่วนส่งเสริมและผลักดันให้รัฐบาลกำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาขึ้นในปี 2517 โดยแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาขึ้น และเน้นการให้ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในทุกท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา คือ การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 มาเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาจาก 4 : 3 : 3 : 3 (2) เป็น 6 : 3 : 3 เปลี่ยนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 เป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน กระบวนการเรียนการสอน เน้นกระบวนการกลุ่มให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักของกระบวนการประชาธิปไตย

ส่วนสถานการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ส่งผลให้บรรยากาศทางการเมืองเป็นอนุรักษ์นิยม ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาล่าช้าลง และแนวนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลเปลี่ยนไป โดยรัฐบาลเน้นเรื่องความมั่นคงของชาติ การปลูกฝังประชาธิปไตยนั้นรัฐบาลเน้นในเรื่องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รัฐบาลเข้าควบคุมการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา
สาขาวิชา ..... ประถมศึกษา
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิติ ..... น. 25
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ศ.ดร. ทองธิว

GANCHANA BOONSONG : THE IMPACT OF THAI POLITICAL SITUATIONS DURING B.E. 2516 TO B.E. 2532 ON THE EDUCATIONAL POLICY AND CURRICULUM AND INSTRUCTION AT THE ELEMENTARY EDUCATION LEVEL. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. SUMLEE THONGTHEW, Ph.D. AND THESIS CO-ADVISOR : PROF. PIYANART BUNNAGE, Ph.D. 411 pp. ISBN 974-579-222-5

The purpose of this research was to study and summarize the impact of Thai political situations during B.E. 2516 to B.E. 2532 on the educational policy on curriculum and instruction at the elementary education level, using Oral Historical Research Method. Documental analysis and opened in-depth interview of political situations and education at the elementary education level during B.E. 2516 to B.E. 2532 were used to obtain the data.

The research findings were the political movements on 14 October B.E. 2516 and 6 October B.E. 2519 conjured up by students in various universities had the most impact on Thai educational policy on curriculum and instruction at the elementary education level. The situations on the fourteenth of October B.E. 2516 caused the liberal political climate which enhancing and driving the government to set up the education reform policy B.E. 2517 by appointing the committee that laid down the basis of education in order to reform the education and emphasize the equality in educational opportunity everywhere, through-out the country. The main objective of educational management stressed the education for social and life-long education.

The B.E. 2521 Elementary Curriculum emphasized education for all people. Group Process has been emphasized in Teaching-Learning Process that required the students to participate in Teaching - Learning activities for standard democratic process.

The political situation on the sixth of October B.E. 2519 caused the conservative political climate which to some extent delayed the education reform implementation. The government's educational policy has been changed to emphasize the security of the nation. To promote the sense of democracy among students, the government has emphasized the lessons concerning love for the Nation, the devotion to Religions, and love for Royalties. The Government has controlled the national curriculum development.

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา
สาขาวิชา ..... ประถมศึกษา
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... น.อ. น.อ.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองฉิว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด ภูนาค ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัยด้วยดีมาตลอด รวมทั้งศาสตราจารย์ สุมน อมรวิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน อาจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทร์วงศ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยตามวิธีการประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 25 ท่าน ซึ่งไม่สามารถกล่าวนามในที่นี้ได้ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้การสัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

เนื่องจากรางานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจำนวนมาก ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจากท่านเลขาธิการรัฐสภา และท่านผู้อำนวยการกองกรมการเมือง รวมทั้งเจ้าหน้าที่กองกรมการเมืองทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกในการค้นรายงานการประชุมของคณะกรรมการการศึกษา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างยิ่ง

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดา-มารดา และพี่ ๆ น้อง ๆ ทั้ง 5 คน ที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย เสมอมาจนสำเร็จการศึกษา รวมทั้งคุณปรียานุช ศรีทัน คุณสุจิตรา จันทโภาส คุณลิริเพ็ญ เอมละออง คุณปรีชา ศรีอนันต์ และเพื่อน ๆ ทุกคนที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ สำหรับงานวิจัย นอกเหนือจากกำลังใจอันเต็มเปี่ยม

กาญจนา บุญส่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
-ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
-วัตถุประสงค์ของการวิจัย	12
-ขอบเขตของการวิจัย	12
-คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	12
-สมมติฐาน	13
-ประโยชน์ของการวิจัย	13
2. วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
-โครงสร้างทางทฤษฎีของการเมืองและระบบการเมือง	15
-โครงสร้างทางทฤษฎีของการเมือง	15
-ระบบการเมือง	22
-การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	26
-สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยระหว่าง ปี พ.ศ. 2516-2532	32
-การกำหนดนโยบายของรัฐ	117
-กระบวนการกำหนดนโยบายโดยทั่วไปของรัฐ	118
-นโยบายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาของคณะรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2515-2532	124

2. วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
-ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการศึกษา	134
-ระบบการศึกษา	139
-การกำเนิดของระบบการศึกษา	139
-หน้าที่หลักของระบบการศึกษา	140
-ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษากับโครงสร้างอื่น ๆ ในสังคม	141
-การจัดการประถมศึกษาของไทย	143
-ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา	150
-การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา	172
-การพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษาของไทย	177
-การจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา	186
-งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	188
3. วิธีดำเนินการวิจัย	191
-การศึกษาเอกสาร	191
-การสัมภาษณ์	193
-การรวบรวมข้อมูล	202
-การนำเสนอผลการวิจัย	202
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล	
-ตอนที่ 1 ช่วงก่อน 14 ตุลาคม 2516 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2513-14 ตุลาคม 2516)	206
-การเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับประถมศึกษา ก่อน 14 ตุลาคม 2516	206

บทที่

-ตอนที่ 2 ช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 ถึงก่อน 6 ตุลาคม 2519	
-ผลของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2514 ที่มีต่อการศึกษาระดับ ประถมศึกษา	223
-การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาภายใต้สถานการณ์ ทางการเมืองในช่วง 25 มิถุนายน 2517 - ก่อน 6 ตุลาคม 2519	223
-ตอนที่ 3 ช่วงหลัง 6 ตุลาคม 2519 - ก่อน 20 ตุลาคม 2520	
-ผลของเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษา ระดับประถมศึกษา	246
-การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาภายใต้สถานการณ์ทางการเมือง หลัง 6 ตุลาคม 2519 - ถึงก่อน 20 ตุลาคม 2520	252
-ตอนที่ 4 ช่วงหลัง 20 ตุลาคม 2520 ถึง พ.ศ. 2532	
-การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาระดับประถมศึกษาภายใต้ สถานการณ์ทางการเมืองหลัง 20 ตุลาคม 2520 ถึง พ.ศ. 2532	261
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	274
-สรุปผลการวิจัย	274
-ข้อเสนอแนะ	281
บรรณานุกรม	282
ภาคผนวก	309
-ภาคผนวก ก	309
-ภาคผนวก ข	318
-ภาคผนวก ค	321
-ภาคผนวก ง	337
-ภาคผนวก จ	357

หน้า

-ภาคผนวก ฉ	359
-ภาคผนวก ช	386
-ภาคผนวก ซ	388
ประวัติผู้เขียน	411

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบการนัดหยุดงานในช่วง 10 ปี (2509-2519)	58
2	แสดงจำนวนตำบลและโรงเรียนประชาบาลที่ประกาศขยายการศึกษา ภาคบังคับ พ.ศ.2510-2514	216
3	แสดงจำนวนโรงเรียน นักเรียน ครู และงบประมาณของการศึกษา ประชาบาล พ.ศ.2510-2514	217
4	แสดงแนวคิดและการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ตั้งแต่ปี 2513 ถึงก่อน 14 ตุลาคม 2516	221
5	แสดงแนวคิดและการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ตั้งแต่หลัง 14 ตุลาคม 2516 ถึงก่อน 6 ตุลาคม 2519	239
6	แสดงลักษณะเด่นของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งมีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา	253
7	แสดงแนวคิดและการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ตั้งแต่หลัง 20 ตุลาคม 2520 ถึงปี พ.ศ. 2532	263
8	แสดงถึงสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยในช่วงปี 2516- 2532 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษา	266
9	สรุปประเด็นที่พบจากการศึกษาเรื่องสถานการณ์ทางการเมือง ในประเทศไทยระหว่างปี 2516-2532 ที่มีผลต่อนโยบาย การศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา	288

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	อิทธิพลของรัฐต่อการจัดการศึกษา	11
2	โครงสร้างทางทฤษฎีของการเมือง	17
3	กระบวนการที่มาของบทบาทหรือพฤติกรรมทางการเมือง	19
4	โครงสร้างทางทฤษฎีการเมืองไทย	20
5	ทฤษฎีระบบการเมือง	26
6	ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษากับระบบโครงสร้างอื่น ๆ ในสังคม	142
7	การเปลี่ยนแปลงระบบชั้นเรียนและหลักสูตร	179
8	โครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521	181
9	สรุปสถานการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 ที่มีผลต่อนโยบายการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา (ตามแนวทฤษฎี ของเลวิน)	279